

RESTAURATORI ROMÂNI: ARHITECTUL ȘTEFAN BALȘ (1902 – 1994)

FIȘĂ MONUMENT RESTAURAT

Denumire: Mănăstirea Hurezi

Localizare: oraș Horezu, sat aparținător Romanii de Jos, Str. Mănăstirii
164-164 A, 164 B

Cod LMI 2015: VL-II-a-A-09894

Scurt istoric¹

Mănăstirea Hurezi este cel mai vast și cel mai dezvoltat ansamblu monastic din Țara Românească. Prin elementele de ordin arhitectural și artistic el se situează în postură de unicat nu doar în arhitectura românească ci și în cea a sud-estului Europei.

Mănăstirea Hurezi este ctitoria domnitorului Constantin Brâncoveanu (1688-1714), începută în 1690, completată și extinsă de egumenii mănăstirii Dionisie Bălăcescu, în 1734-1735, Hrisant între 1829 și 1854 și Ioanichie între 1854 și 1873.

A suferit distrugerii după seismul din 1738 și în timpul războaielor austro-turce din 1716-1718 (curtinele) și ruso-austro-turce în 1787-1788 (bolnița, stăreția și arhondaricul).

În secolul al XIX-lea, marele ban Grigore Brâncoveanu, strănepotul domnului, finanțează (1827) reparații și extinderi, care vor fi continuate de arhimandritul Hrisant. Se fac lucrări în spiritul arhitecturii neoclasică: înălțarea turnului clopotniță, noi foișoare, extinderea Casei Domnești (spre sud, cu un geamlâc). În exteriorul incintei principale (în incinta a II-a) se alipește în colțul sud-vestic o clădire cu etaj (a funcționat ca spital), se adaugă acareturi și fântâna (1838).

Biserica mare „Sf. Constantin și Elena” a fost începută în al doilea an de domnie a lui Constantin Brâncoveanu, în 1690, și târnosită la 8 septembrie 1693.

La 1862 devine mănăstire de maici, inițial fiind mănăstire de călugări.

¹ Ruxandra Nemteanu, extras din text în limba română pentru volumul "România – Patrimoniu mondial", Institutul Național al Patrimoniului, București, 2007.

Reparații importante ansamblului monastic se mai fac și în 1872 și în 1882.

Etapele cele mai însemnate privind restaurarea sistematică a ansamblului s-au început prima dată, prin Comisiunea Monumentelor Istorice, între 1907-1912 (arh. N. Ghika-Budești, arh. I. Traianescu) și ulterior prin Direcția Monumentelor Istorice, între 1957-1964 (arh. Ștefan Balș). Lucrări de conservare și restaurare de mai mică amploare s-au făcut în permanență.

Pictura bisericii mari a fost restaurată începând cu 1995.

Restaurare – etapa Ștefan Balș

În perioada 1957 – 1959 a fost executată, din fondurile și sub conducerea Departamentului Cultelor, au fost executate lucrări de infrastructură, captarea și alimentarea cu apă, canalizarea și unele reparații parțiale premergătoare la incintă.

Lucrările din perioada 1960 – 1964 s-au desfășurat din fondurile și sub conducerea Direcției Monumentelor Istorice.

Cu toate că la începutul secolului al XX-lea s-au desfășurat ample lucrări de restaurare, dată fiind importanța monumentului istoric, s-a luat hotărârea efectuării unor lucrări de restaurare a căror amploare urma să se stabilească în urma unor minuțioase etape de cercetare.

Sala Brâncoveanu

Scopul principal al lucrărilor de restaurare a fost înlăturarea transformărilor suferite în sec. al XIX-lea.

Sala Brâncovenească - fosta reședință domnească aflată la etajul aripii-sud a incintei, pe jumătatea sa dinspre est. Aci sunt cuprinse Sala Mare a Sfatului și Sala Mică cu frumoase bolți în calote sprijinite pe coloane masive de piatră, accesibile prin foișoare cu scări exterioare deschise spre curte precum și dormitorul Voievodului cu o cămăruță alăturată, în care erau păstrate obiectele de preț.

Prin lucrările de restaurare executate, au fost scoase la iveală bolțile lăsate ascunse de plafoanele montate în secolul al XIX-lea și s-au desființat pereții ce compartimentau Sala Mare, care a fost readusă la proporțiile sale inițiale.

Înlăturarea dușumelelor a scos la suprafață o pardoseală de cărămizi pătrate și hexagonale, iar cercetările făcute prin decaparea straturilor de tencuială suprapuse au determinat poziția și dimensiunile ferestrelor și ușilor vechi care s-au refăcut ca atare. Cele câteva elemente decorative apărute, cum sunt fragmentele de pictură a unor icoane murale, panourile și baghetele de stuc la coloane și ferestre, fragmentul de ancadrament de ușă din piatră sculptată, împreună cu lespezile de piatră și cărămizile pardoselilor au fost mărturie pentru înfățișarea decorației interioare dispărute. Este de remarcat minuțiozitatea relevării situației existente și documentarea elementelor ce urmau să fie eliminate, cum ar fi sobele caracteristice spațiului vâlcean.

Biserica Mare

Au fost modificate formele acoperișului ca urmare a cercetărilor făcute în podul bisericii unde s-a identificat traseul inițial a cărui amprentă s-a găsit în tencuială. Formele rezultate sunt asemănătoare imaginii schematice din tabloul votiv.

Îndepărtarea straturilor de vâruială de pe fațadele bisericii dezvăluit existența unui sistem de zugrăveli decorative la partea superioară a turlelor.

Concluzii formulate de arhitectul Ștefan Balș privind principiile de restaurare aplicate în cazul restaurării Bisericii Mănăstirii Hurezi

"Iată cum încă odată, a reieșit în evidență cât de necesară este întotdeauna o sistematică, atentă și răbdătoare acțiune de cercetare, atât înainte cât și în timpul execuției. Trebuie să fim convinși, în complicata elaborare a muncii noastre, unde atâtea criterii contradictorii pot fi luate în considerare, că aceasta este calea sigură pe care poate pași fără grijă restauratorul, singura ce-i va putea îngădi în limite mai precise, partea interpretativă și deci criticabilă a operei sale."²

Este de remarcat atitudinea restauratorului față de constructori cu care a avut relații deosebit de bune. Ștefan Balș face următoarea afirmație referitor la șantierul de restaurare de la mănăstirea Hurezi³:

"Este cazul să menționăm aici neprețuitul ajutor primit de proiectant în cursul execuției, din partea șefului de șantier inginer Dan Lotru.

² Arh Ștefan Balș, Mănăstirea Hurezu descoperiri făcute cu prilejul restaurării; metode, mijloace și materiale folosite, în Sesiunea științifică a Direcției Monumentelor Istorice, C.D.C.A.S., ianuarie 1963, pag. 7-13.

³ Idem, pag. 12

Integrat în colectivul de restaurare conform noului sistem de încadrare a șantierelor Direcției Monumentelor Istorice, el a știut să urmărească cu grijă, să salveze și să semnaleze la timp toate decoperirile semnalate mai sus, care au putut fi astfel valorificate și folosite din plin la realizarea scopului urmărit.”

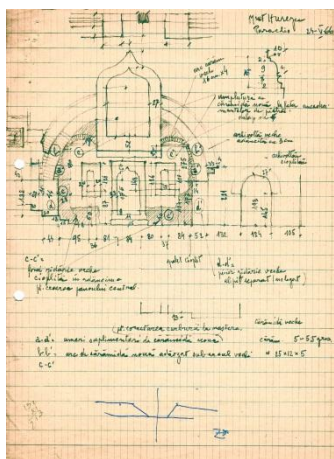
Documentar foto

Sala Brâncoveanu
Foto arh. Eugenia Greceanu
1962, Arhiva INP, Fond DMI;

Foto 2016 arh. Iosef Kovacs

Trapeza

Schiță pentru relevu

foto Stefan Balș în cursul restaurării

foto 2016

Bibliografie

- Mănăstirea Hurezi, în Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice, aprilie-iunie, octombrie-decembrie 1908; ianuarie-martie, aprilie-iunie, iulie-septembrie, octombrie-decembrie, 1909
- Gheorghe Curinschi -Vorona, Istoria arhitecturii în România, București, 1981
- Florentina Dumitrescu, in vol. Pagini de veche artă românească, II, București, 1972
- Alexandru Efremov, Icoane românești, București, 2002
- N. Ghika - Budești, Evoluția arhitecturii în Muntenia și în Oltenia, Partea a patra, Noul stil din veacul al XVIII-lea, in Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice, 1936
- Ioana Iancovescu, „Această desfătăță, frumoasă, iscusită tindă”. Pictura pronaosului bisericii mari de la Hurezi: o interpretare, in Studii și Cercetări de Istoria Artei. Serie Artă Plastică, tom 44, 1997, p. 33-52
- Grigore Ionescu, Arhitectura pe teritoriul României de-a lungul veacurilor, București, 1982
- Ion Miclea și Radu Florescu, Hurezi, București, 1989
- Corina Popa, Le monastère Hurezi – Das Kloster Hurezi, in vol. „Monuments en Roumanie – Denkmäler in Rumänien”, ICOMOS; 1995
- Răzvan Theodorescu, Civilizația românilor între medieval și modern. Orizontul imaginii (1550-1800), vol. II, p.196-227, Meridiane, București, 1987
- Anca Vasiliu, Brankovan Mural Painting and several Aspects related to Greek Postbyzantine Art, in Revue Roumaine d’Histoire de l’Art. Serie Beaux Arts, I, tome XXIV, 1987, p. 3-18; II, tome XXV, 1988, p. 45-62
- Anca Vasiliu, Un model de iconografie monastică la începutul veacului al XVIII-lea, in Studii și Cercetări de Istoria Artei. Serie Artă Plastică, tom 38, 1991, p. 11-26
- Teodora Voinescu, Școala de pictură de la Hurezi, in vol. „Omagiu profesorului G. Oprescu”, București, 1964, p. 573-588.

Autor: arh. Iosef Kovacs